

מי שהיה בן חודש עד חמש שנים בשעת הערך, וקצבתו שקצבה לו תורה היא חמש סלעים, והמתין מלשלם את ערכו אחר שכבר נעשה בן שש וקצבה שקצבה תורה למעריך אותו היא עשרים שקלים, מכל מקום המעריך אינו משלם אלא כפי ערכו של הנערך בשעת הערך.

ופדיון הבן זמנו הוא אחר שלשים יום, שהרי אמרה תורה [במדבר יח טז]: "ופדויו מבן חדש תפדה".

וזמן פדיון פטר חמור הוא לאלתר משנולד. (17)

ומקשיגן: וכי זמן פדיון פטר חמור הוא

אלא אמר רבא: לעולם רבי אליעזר אוסר בהנאה ולכן יקבר, ודקשיא לך: למה לא מקשיגן בכור בהמה טמאה לבכור אדם להתירו בהנאה קודם פדיון: (15)

משום דאמר קרא "אך פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", ובא "אך" למעט: לפרייה הקשתיו, ולא לדבר אחר כגון להתיר פטר חמור בהנאה.

תנן התם: (16)

הערכין נערכים בשעתן, כלומר, מי שקיבל על עצמו ערכו של אדם ["ערכו עלי"], הרי תשלום הערך הוא כפי הקצבה שקצבה תורה [ויקרא כז] לנערך בשעת הערך, שאם העריך

ואולם העירו האחרונים, שמכל מקום צריכים אנו גם לדבריהם, שהרי מדאמרינן "ומודה רבי אליעזר" משמע, שמסברא היינו אומרים כן רק לרבנן. ובהכרח שהוא משום דלחכמים חשיב שיש כאן זכיית הכהנים שתפקיע את האיסור, אף שאין זוכים בפועל, ורק לרבי אליעזר שאין זכיה לכהנים אפילו בהפרשת ודאי, לא הייתי יודע שבהפרשה בעלמא נפקע האיסור, וקא משמע לן שפקע.

15. נתבאר על פי הרש"ש. שלא כמסורת הש"ס שתמה על תיבת "אלא".

16. נרשם בהערה על הגליון: במשנה לא מצאתי, ודע, דבכסף משנה (בכורות) [ביכורים] יב ו העתיק "תניא".

17. בפשוטו, בבא ד"הערכין נערכין בשעתן" אינה מתפרשת באופן שוה עם שאר בבות הברייתא, הבאות לקבוע את זמן המצוה. [ואולם יתכן לפרש, דהנה בברייתא דבסמוך מבואר גבי

איסור ההנאה פוקע על ידי זכיית הכהנים — וכאשר צידד בקהלות יעקב, ופשיטא ליה לשערי ישר — אם כן בספק פטר חמור שלא זכו הכהנים, כי המוציא מחבירו עליו הראיה, במה נפקע האיסור. וביאר בשערי ישר ה ז ד"ה אמנם, ובקהלות יעקב סימן ג — כל אחד לפי דרכו — דמשום שאנו פוסקים המוציא מחבירו עליו הראיה, אין זו הפקעת דין הכהנים לגמרי, ולכן נפקע איסור ההנאה, ראה דבריהם.

וקשה: הניחא לרבנן, דבזכיית השבט על ידי ההפרשה נפקע האיסור, אבל לשיטת רבי אליעזר הסובר שלא נפקע האיסור אלא בנתינה ממש ליד כהן, הדרא קושיא לדוכתיה, הרי לא ניתן לשום כהן?! ומוכרח מכאן לכאורה, דרק במקום שמחוייב הוא ליתן לכהן בזה הדין הוא שאיסור ההנאה לא נפקע עד שיתן לרבי אליעזר או עד שיזכה בו שבט הכהונה לרבנן, אבל כשאין דין נתינה לכהנים, פוקע האיסור בהפרשה בעלמא, ואף שאינה עושה שום דין [דלא כסברת השערי ישר שם, דכיון דלא נעשה שום דין על הפדיון, במה ייפקע].